

ПРОБЛЕМА ПІЗНАННЯ І ДІЯЛЬНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СВІТІ

Бережна Ганна

Горлівський інститут іноземних мов Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

Abstract

THE PROBLEM OF COGNITION AND ACTIVITY IN THE INFORMATION WORLD

The philosophical problem of reality cognition with a view to developing the adequate model of the world is very urgent. Under the conditions of high speed of information release and its approachability, a man of today is lack of skills to information handling. The change of mentality is necessary towards the dominance of system thinking ability, the development of analysis and synthesis operations. The modeling of suitable world perception gives the nod to a person to pursue conscious purposeful activities, and to be responsible for their results. The present day the knowledge is the main transformative power of human existence.

Key words: cognition, knowledge, thinking, conscious activities, cultural heritage, noosphere.

Філософська проблема пізнання дійсності з метою створення адекватної моделі світу набуває сьогодні все більшої гостроти. В умовах високої швидкості передачі інформації і її доступності сучасній людині не вистачає досвіду роботи з нею. Необхідна перебудова мислення в бік домінування здатності до системного мислення, розвитку операцій аналізу і синтезу. Побудова адекватної моделі світосприйняття дозволить людині вести усвідомлену, цільовизначену діяльність і бути відповідальним за її результати. Знання сьогодні стають головною перетворюючою силою всього людського буття.

Ключові слова: пізнання, знання, мислення, усвідомлена діяльність, культурна спадщина, ноосфера.

Кризові явища глобального рівня, які ми спостерігаємо сьогодні (локальні військові конфлікти, забруднення середовища, виснаження ресурсів, перенаселення тощо) свідчать про те, що завершується певний період розвитку людства і ми знаходимося на порозі нового етапу. Людство за останнє сторіччя

трансформувалося в потужну перетворюючу силу, яка змінює умови земного існування і прагне до перетворень за межами Землі.

Ситуація глобальної кризи була передбачена на початку 20 століття Вернадським. Він стверджував, що швидкість росту біосферних проблем перевищує швидкість зміни мислення людини. І настане час, коли складність завдань, що стоять перед людиною, перевищить можливості її мислення. У цих умовах проблема формування нової парадигми мислення і світогляду, нового підходу до пізнання навколишнього світу, набуває життєво важливого значення.

З новою силою і викликом постають перед людиною питання, відповіді на які повинна, на думку І. Канта, дати філософія: Що я можу знати? Що я маю робити? На що я можу сподіватися? [1, с.24]. Сутність пізнавального ставлення до світу завжди була предметом саме філософського осмислення, бо воно пов'язане з аналізом і розв'язанням світоглядних проблем у відносинах між людиною та дійсністю.

Розглянемо проблему пізнання на сучасному рівні філософського узагальнення крізь такі поняття: знання, інформація і діяльність.

Знання являють собою найважливіший засіб перетворення дійсності, для позначення якого Вернадський ввів поняття «ноосфера» [3, с. 125]. Ноосфера являє собою динамічну систему, яка швидко розвивається та за темпами випереджає зростання будь-якої іншої системи. Використання знань у практичній діяльності людей передбачає наявність особливої групи правил, що показують, яким чином, в яких ситуаціях, за допомогою яких засобів і для досягнення яких цілей можуть застосовуватися ті чи інші знання.

Знання є результатом пізнавальної діяльності людини, а також основою для визначення цілі подальшої діяльності. Реалізація ідей і цілей дозволяє здійснити зв'язок між свідомістю і дійсністю. Знання, таким чином, включені в систему діяльності, на їх основі формулюється її порядок.

Знання – це завжди інформація, але не будь-яку інформацію можна вважати знанням. Її ми будемо розуміти як міру різноманітності [2, с. 184]. У

перетворенні такого матеріалу в знання бере участь цілий ряд закономірностей, що регулюють діяльність мозку і різних психічних процесів, а також низка правил, що включають знання в систему суспільних зв'язків, в культурний контекст певної епохи. Завдяки цьому знання стає надбанням суспільства, а не тільки окремих індивідів.

Сучасна епоха характеризується легкою доступністю інформації. У наше століття швидкого розвитку освіти і засобів мас-медіа, здатність, що характерна тільки для людини – користуватися чуттєвим досвідом інших людей, засвоювати і передавати загальнолюдський досвід і тим самим розсовувати кордону «видимого» і «чутного» світу – стала майже необмеженою. На зорі цивілізації носієм знань була конкретна людина, інформація передавалася усним мовленням. Виникнення писемності та поява паперу, а потім друкарського верстата, різко збільшила доступність матеріалу, способом передачі якого стало друковане слово, письмова мова. Епоха радіо і телебачення розширила можливості формування слухових і зорових образів, використовуючи в передачі найбільш місткі канали сприйняття інформації – візуальний, аудіальний. У сучасної людини є швидкий доступ до будь-яких новин, що цікавлять, за допомогою гаджетів і всесвітньої мережі Інтернет; джерело світових знань (і його носій - комп'ютер) «стоїть на столі» майже у кожної людини.

Проте пізнання себе і навколишнього світу не стає більш цілісним і адекватним. Доступність інформації, її отримання в «один клік» породжує кілька проблем.

Перша з них – знецінення знання. Людина перестає цінувати всю попередню роботу суспільства з накопичення розумового продукту, перестає цінувати важливість власної інтелектуальної праці і, в кінцевому підсумку, втрачає мотивацію до навчання і пізнання, а значить до розвитку.

Друга проблема – складність перероблення інформаційної різноманітності. Для формування знання, як основи усвідомленої трансформаційної діяльності, необхідна не стільки широта інформації, скільки її актуальність і достатня

повнота. Інформація повинна бути системно організована, тобто структурована і ієрархічно вибудована. Уміння працювати з інформаційними потоками диктує необхідність розвитку критичного і синтетичного мислення. Ця діалектична пара дає людині можливість, з одного боку, аналізувати, відсівати, диференціювати і виділяти необхідний матеріал, а з іншого боку – формувати цілісний образ, доповнювати, складати структуру, долаючи системну інформаційну неповноту. Інтерпретація даних породжує проблему їх достовірності. Адекватне відтворення реальності при цьому переростає вже в світоглядну проблему.

Чим більше інформаційного шуму обрушується на людину, тим більше часу витрачається на його «перероблення», тим менший ресурс мозкової активності виділяється на осмислення, виборчий пошук, побудови гіпотез, синтез нових знань. «Нестерпна легкість буття», як цивілізаційне придбання, в кінцевому підсумку, призводить до обмеженості і деградації когнітивної сфери людини.

На закінчення відзначимо, що пізнання світу, як і духовно-культурна діяльність в цілому, має спиратися не тільки на мислення і вміння працювати з інформацією, а й на всю сукупність духовних сил і здібностей людини: на його волю, совість, систему цінностей. Сучасна людина стоїть перед життєво важливим вибором: чи зуміє вона зробити домінантою в пізнанні реальності опору на синтетичне, системно організоване мислення? Чи встигне людство сформувати істинно гуманістичну, але вільну від антропоцентризму, відкриту розвитку світоглядну парадигму в новому для людини масштабі, з позицій космоцентризму?

Насправді у людини є можливість подолати рамки своєї свідомості і наявного стандарту мислення. Ця можливість полягає в тій перетворюючій діяльності (в тому числі розумової, духовної) і її продуктах, яку здійснює людина. Спираючись на свої уявлення про світ, вона моделює і створює реальні матеріальні предмети, які існують не тільки в її свідомості і уяві, а й включаються в світ об'єктивних предметів і процесів, існуючий поза свідомістю

людини. Проникаючи в саму суть буття в тому вигляді, як воно існує саме по собі, людина повинна перейти з споглядальної епохи накопичення знань про світ в творчу епоху, в якій продукт пізнання – знання – стає головною перетворюючою силою всього людського буття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кант І. Від рефлексії до критики чистого розуму. Переклад з німецької: Ігор Бурковський. Київ: Юніверс, 2004. 464 с.
2. Малюта А.Н. Система деятельности. К.: Наукова думка, 1991. – 215 с.
3. Попович М. В., Макаренко Д. Є. Вернадський Володимир Іванович. Енциклопедія сучасної України : у 30 т / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. К., 2004. Т. 3 : 695 с.